

Gabriela ZAKRZEWSKA, Jędrzej KASPRZAK

e-mail: gabriela.zakrzewska@doctorate.put.poznan.pl

Instytut Maszyn Roboczych i Pojazdów Samochodowych, Wydział Maszyn Roboczych i Transportu, Politechnika Poznańska

Analiza środowiskowa procesów eksploatacyjnych koagulatora

Wstęp

Wprowadzane do codziennej praktyki innowacyjne udogodnienia, wynikające z postępującego rozwoju techniki, wpływają na stan środowiska naturalnego. Optymalizacja produkcji oraz kosztów wytwarzania stwarza potrzebę integracji z zasadami zrównoważonego rozwoju. Co raz szerzej stosuje się metody szacowania oddziaływań na środowisko.

Głównym celem niniejszej pracy jest przedstawienie oddziaływań środowiskowych powstających w wyniku eksploatacji koagulatora stanowiącego element linii produkcyjnej w przemyśle spożywczym.

Analizie poddano dane związane z zużyciem energii elektrycznej, zużyciem wody, środków chemicznych oraz ilości ścieków wytwarzanych podczas eksploatacji zbiornika koagulacyjnego.

Przedstawione badania wchodzą w skład szerszego opracowania dotyczącego oddziaływań środowiskowych powstających w całym cyklu życia koagulatora.

Przemysł spożywczy i jego oddziaływanie na środowisko

W przemyśle spożywczym problematyka ochrony środowiska obejmuje przede wszystkim gospodarkę odpadami, ze szczególnym uwzględnieniem odpadów organicznych, gospodarkę wodno-ściekową, ochronę gleby, ochronę przed hałasem, a także ochronę powietrza przed zanieczyszczeniami. Porównując przemysł spożywczy z innymi gałęziami produkcji pod względem korzystania ze środowiska oraz stopnia oddziaływania na nie, można wymienić następujące wyróżniające go cechy: znaczne zużycie wody na jednostkę produktu, duże ilości uciążliwych ścieków, dużą ilość wytwarzanych odpadów, hałas emitowany przez urządzenia oraz przestarzałość technologii i urządzeń ochronnych [1]. Należy je zatem wziąć pod uwagę podczas tworzenia ekobilansów (raportów).

Ekobilansowaniem nazywa się procesy oceny środowiskowych obciążeń związanych z systemem cyklu życia obiektu, bądź działalność polegającą na identyfikacji i ilościowym opisanu użytej energii, materiałów, powstałych odpadów oraz na ocenie oddziaływania tych czynników na środowisko [2].

Do najczęstszych zanieczyszczeń wody można zaliczyć substancje powierzchniowo czynne, aniony aromatyczne, fenole, pestycydy, detergenty, barwniki, węglowodory ropopochodne typu alifatyczne i aromatyczne, chloropochodne bifenyli, sole pierwiastków np. chlorki, azotany, fosforany, siarczany, jony metali ciężkich np. ołowiu, miedzi, rtęci, kadmu, arsenu, radioizotopy.

Metodyka

Do przeprowadzenia analizy środowiskowej procesów eksploatacyjnych koagulatora posłużono się metodą oceny cyklu życia LCA (*Life Cycle Assessment*) produktu, czyli od momentu pobrania surowców do produkcji, aż do chwili końcowego zagospodarowania produktu. Procedura obejmuje cztery etapy:

1. definicję celu i zakresu analizy,
2. inwentaryzację,
3. ocenę oddziaływania na środowisko,
4. interpretację.

Efektom pierwszego etapu jest możliwie kompletny opis obiektu badań w ujęciu cyklu życia, tzn. dokładny opis produktu będącego przedmiotem badań, podanie jego właściwości, kryteriów, według których

dany produkt będzie porównywany z innymi produktami, określenie czasu i miejsca realizacji badań.

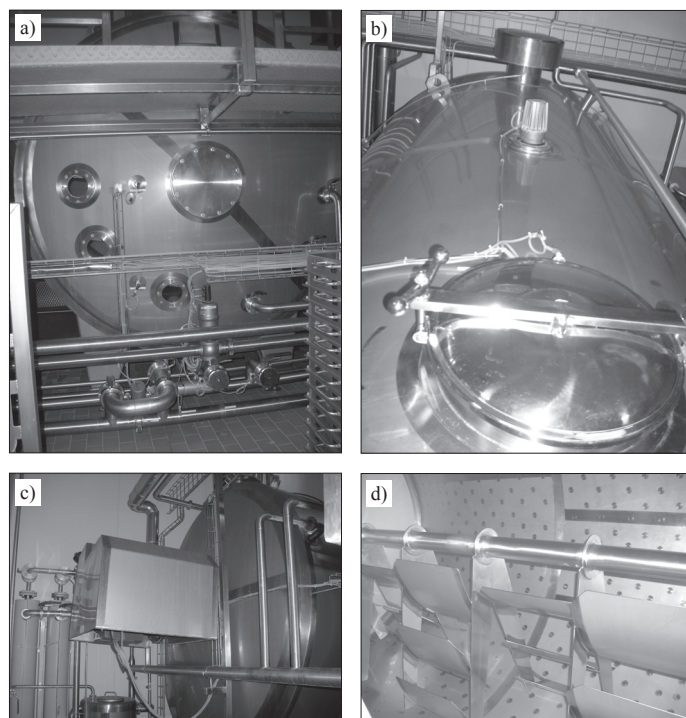
Etap drugi poświęcony jest zbieraniu danych o wszystkich oddziaływaniach obiektu na środowisko w ciągu całego cyklu życia, a także naskicowaniu drzewa procesu, które jest graficznym odwzorowaniem zachodzących w środowisku procesów oraz utworzeniu tablicy oddziaływań na podstawie drzewa procesu.

Efektom etapu oceny oddziaływań na środowisko jest utworzenie profilu środowiskowego obiektu badań oraz podanie tzw. współczynnika środowiskowego – odwzorowanie oddziaływań środowiskowych w postaci jednej liczby, wyrażonej w punktach środowiskowych (Pkt).

Etap czwarty – to interpretacja bazująca na profilu środowiskowym. Daje ona odpowiedzi na pytania o źródła dominujących oddziaływań środowiskowych.

Obiekt badawczy

Analizie ekobilansowej poddany został aparat zwany koagulatorem, wchodzący w skład linii do produkcji sera twarogowego. Budowę koagulatora przedstawiono na rys. 1.

Rys. 1. Budowa koagulatora: a) widok od frontu, b) widok z góry, c) widok z tyłu, d) mieszadło wewnątrz koagulatora [4]

Koagulator twarogowy jest trójpłaszczyznowym poziomym walczykiem ustawionym z pochyleniem 3° w kierunku króćca K1 spustowego. Walcowy płaszcz wewnętrzny zamknięty jest obustronnie dennicami. Aparat stoi na czterech nogach zaopatrzonych w regulowane nóżki kuliste. W górnej części płaszczu zainstalowano odpowietrznik, wziernik, właz inspekcyjny i rurociąg doprowadzenia środka myjącego K8 wraz z głowicami natryskowymi. Wewnątrz koagulatora znajduje się poziome mieszadło łopatkowe, po jednej stronie podparte na panewce z tworzywa, a z drugiej strony podwieszony w motoreduktorze NORD. Miejsce

przejęcia wału napędowego mieszadła przez dennicę jest uszczelnione. Odpowiedni czujnik chroni aparat przed otwarciem władu podczas ruchu mieszadła.

Zgodnie z zaleceniami producenta zbiornik należy myć w systemie CIP (*Cleaning In Place*) za pomocą profesjonalnej stacji mycia. Wymiana i montaż uszczelnienia opisane są w instrukcji aparatu.

Podstawowe wymiary i parametry koagulatora podano w tab. 1.

Tab. 1. Podstawowe wymiary i parametry koagulatora [4]

Parametr/element	Jednostka	Wartość
Pojemność robocza	l	10 000
Średnica wewnętrzna	mm	2 100
Średnica zewnętrzna	mm	2 228
Długość × wysokość całkowita	mm	4 250 × 2 300
Grubość izolacji z wełny mineralnej	mm	50
Moc silnika mieszadła	kW	2,2
Nominalne obroty mieszadła	obr/min	4,1
Motoreduktor NORD-SK-9052-AZD-100L/4BRE40RG EF TF 2,2 kW 2=4,9	szt.	1
Uszczelnienie mieszadła: typu ANGA-80BE1/-VEGF	szt.	1

Założenia badawcze

W przeprowadzonych badaniach przyjęto, że koagulator jest zbudowany ze stali kwasoodpornej X5CrNi189 oraz wzięto pod uwagę:

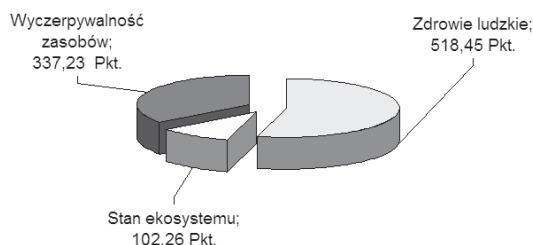
- zużycie energii elektrycznej podczas pracy koagulatora,
- procesy technologiczne wraz z operacjami i zabiegami, przeprowadzane w czasie pracy koagulatora,
- zużycie wody oraz środków chemicznych w czasie pracy koagulatora,
- ilości ścieków wytwarzanych w czasie eksploatacji koagulatora.

W badaniach nie uwzględniono:

- procesów biologicznych zachodzących podczas produkcji pulpy sera twarogowego,
- emisji hałasu, z uwagi na brak możliwości pomiaru w czasie pracy,
- kosztów związanych z utrzymaniem maszyny w dobrym stanie technicznym,
- zużycia środków smarowych do konserwacji.

Wybrane wyniki badań

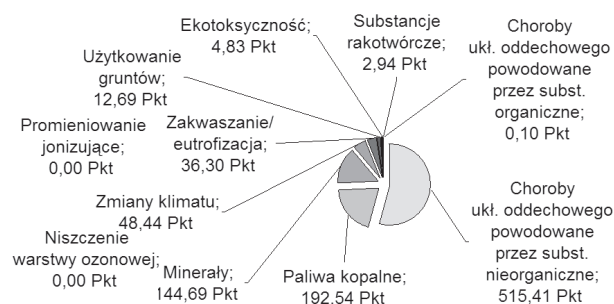
Profil oddziaływań środowiskowych procesów eksploatacyjnych badanego koagulatora przedstawiono na rys. 2 i 3.

Rys. 2. Profil oddziaływań środowiskowych procesów eksploatacyjnych koagulatora w ujęciu 3 grup kategorii środowiskowych [4]

W wyniku przeprowadzonych obserwacji i badań stwierdzono, że całkowite oddziaływanie jednego koagulatora na środowisko wynosi 957,94 Pkt (punktów środowiskowych).

Największy udział w całkowitym profilu oddziaływań mają czynniki związane z wpływem na zdrowie człowieka (ok. 54% – 518,45 Pkt). Wiąże się to głównie z produkcją energii na potrzeby zasilania koagulatora oraz produkcją części zamiennych.

Rys. 3. Profil oddziaływań środowiskowych procesów eksploatacyjnych koagulatora w ujęciu 11 kategorii środowiskowych [4]

Należy również zauważyć, iż głównymi oddziaływaniami są te, które wpływają na choroby układu oddechowego, powodowane przez substancje nieorganiczne, co stanowi 53,8%. Substancje nieorganiczne to wszelkiego rodzaju pyły, gazy wprowadzane do atmosfery podczas wytwarzania energii elektrycznej.

Nieco ponad 10% oddziaływań jest związanych z pogarszaniem się stanu ekosystemów naturalnych (102,26 Pkt). W tej grupie oddziaływań można wyróżnić wpływ na zmiany klimatu, promieniowanie jonizujące, emisję substancji odpowiedzialnych za powiększanie się dziury ozonowej, ekotoksyczność, zakwaszenie i eutrofizację oraz zajmowanie terenu. Głównym oddziaływaniem w tej kategorii jest wpływ na zmianę klimatu – ok. 5% (48,44 Pkt). Wiąże się to z procesami pozyskania energii elektrycznej oraz procesami obróbki stali kwasoodpornej. Ważnymi oddziaływaniami w tej kategorii jest również zakwaszenie i eutrofizacja – ok. 3,79% (36,30 Pkt), która powiązana jest z degradacją wód oraz użytkowanie gruntów – ok. 1,3% (12,69 Pkt).

Oddziaływania związane z wyczerpywaniem się zasobów naturalnych stanowią ok. 15% całości oddziaływań (144,69 Pkt), a z wyczerpywaniem się zasobów paliw kopalnych ok. 20% (192,54 Pkt). Tak wysoki odsetek tych oddziaływań jest związany również z wysokim udziałem oddziaływań środowiskowych energii elektrycznej w całkowitym profilu środowiskowym procesów eksploatacyjnych koagulatora. Ponad 90% energii elektrycznej uzyskuje się ze spalania paliw stałych.

Podsumowanie

W pracy przedstawiono wybrane wyniki analizy środowiskowej procesu eksploatacji jednego z elementów linii produkcyjnej w przemyśle spożywczym. Był to zbiornik koagulacyjny wykorzystywany do produkcji sera twarogowego. Wartość oddziaływań obiektu badań oszacowano na poziomie 957,94 Pkt.

Określono również profil środowiskowy procesów eksploatacyjnych koagulatora. Wynika z niego, że główne oddziaływania (ponad 90%) powoduje zużycie do procesów produkcyjnych znacznej ilości energii elektrycznej. Działania optymalizacyjne powinny zatem zmierzać w kierunku obniżenia energochłonności procesów eksploatacyjnych.

Istotne oddziaływania generowane są również przez ścieki, które powstają podczas prowadzenia procesów czyszczenia koagulatora oraz inne substancje, które służą do konserwacji urządzenia.

Oddziaływania związane z wymianą części, podzespołów i zespołów w poszczególnych latach kształtują się w przedziale 5–80 Pkt.

LITERATURA

- [1] A. Deja: Przemysł Spożywczy nr 3, 54 (2001).
- [2] Z. Klos, P. Kurczewski, J. Kasprzak: Środowiskowe charakteryzowanie maszyn i urządzeń. Podstawy ekologiczne, metody i przykłady. Wyd. Politechniki Poznańskiej, Poznań 2005
- [3] T. Prusak: Handel Nowoczesny nr 9 (9) (2009).
- [4] G. Zakrzewska: Analiza środowiskowa procesów eksploatacyjnych wybranych elementów linii rozlewniczych, Praca magisterska, Politechnika Poznańska, Poznań 2009.